

František Benhart

LEPOTA ROŽE JE V RADOST, NE PA, DA BI JO NAREZALI V JUHO, ALI KRITIKOV ROMAN

Avtobiografskost postaja v zadnjih letih bolj in bolj zelo opazna poteza češke proze (se razume, da ne samo češke), namreč tiste, ki se lahko ponaša s precejšnjim bralskim odmevom. Ta poteza je kajpak pri posameznih avtorjih poudarjena z različno močjo.

Mladi režiser Igor Chaun razlaga v svojem Dnevniku vse, kar je doživljal v določenem časovnem izseku, in svoji (zupanovski, bi rekli) »odkritosti« ne postavlja meja. Tudi za Ludvíka Vaculíka so njegova lastna notranja in zunanja doživetja osnovnega pomena, pač pa jih nadvse spretno, prav po vaculíkovsko, literarizira. Vlastimil Třešňák je napisal svoj emigrantski roman, Ključ je pod predpražnikom (ki si je lani pridobil sloves »najbolj zanimivega dela«), z očitno težnjo po objektiviranosti, pa ni uspel, kot bi si bil želel. Niti Michal Viewegh v svojem najnovšem romanu, Udeleženci izleta, ne more v knjigi skriti sam sebe s svojimi navajenostmi in že malce stereotipnimi averzijami (zlasti zoper literarne kritike).

Martin C. Putna in njegov »Bildungsroman« *Knihá Kraft* (Knjiga Kraft) sodita prav tako v to vrsto priljubljene češke proze z večjim ali manjšim kančkom avtobiografskosti. (Tu gre vsekakor za večjega.) Najprej pa nekaj o avtorju. Rojen je 1968, po študiju rusist in klasični filolog, na Filozofski fakulteti poučuje kulturo ruskega srednjega veka in grščino, na Filmski fakulteti pa religiologijo. (Nekaj časa se je pripravljaj na duhovniško kariero – tisti C. v njegovem imenu pripominja, da bi bil lahko postal pater Christian). Delal je kot urednik Katoliškega tednika in zdaj vodi redakcijo revije Souvislosti (Soodnosnosti). Izdal je knjigi Rusko mimo Rusko (Rusija zunaj Rusije) in My poslední křesťané (Mi, zadnji kristjani). Poleg tega vsega je bister in izrazito nekonvencionalen kritik.

Knjiga s čudnim naslovom, *Knihá Kraft* in še z nemškimi podnaslovom »Ein Bildungsroman«, nikakor ne želi skrivati, da je avtobiografska. Začenja se z letom 1986, ko prihaja mladi Putna na praško Filozofsko fakulteto. Avtor v knjigi sicer odkrito govori o sebi, pa vendar nastopa kar v štirih likih: prvi del romana se imenuje Knjiga Pavla Urbana (urbanus = mestni!), drugi del, ki se odpira z revolucijo leta 1989, je Knjiga Rudolfa Taussiga, tretji del ima »junaka« Michaela Arnettija in četrti del je prava rariteta: ves njegov tekst je zgolj naslov Knjiga Ivana Novoselskega (rusko »selo« = vas, v tretjem delu se je namreč junak/avtor preselil iz Prage, za bivanje predrage, v južnočeško vas), manjkajoče besedilo naj bi očitno nastalo šele kdaj pozneje.

Ta kritikov roman ima kot moto dva citata iz dela danes tudi v tujini hrupno »revitaliziranega« moravskega pesnika in ekskomuniciranega duhovnika Jakuba Demla (1878–1961). V vseh treh delih Putnovega romana premorejo pomembno

vlogo tri »potovanja na jug« – prvo je peljalo na Moravsko, prav po stopinjah Jakuba Demla, drugo v Italijo, tretje v Grčijo. (V tej zvezi naj navedem, kaj je Putna zapisal v izvod te knjige, ki ga je poklonil meni: *Gospodu Františku Benhartu v upanju na novo POTOVANJE NA JUG* – s tem namreč namiguje na svojo nameravano udeležbo na pisateljskem srečanju Vilenica letos septembra. Pa še bi moral dodati, da je v Hrvaški že pred kratkim bil – spet v povezavi s spomini na Demla – pa se je vrnil precej razočaran; ta smer verjetno ni bila v soglasju z njenim simbolnim pojmovanjem kot »poti k jasnini«.)

Knjiga Kraft, ein Bildungsroman: že ta naslov napoveduje, da bo bralec priča trdih, neposrednih obračunov tako na zunaj kot po notranji plati. Kakorkoli ne manjka temu obračunavanju prej neskromna kot skromna mera spektakularnosti, menda nihče ne bo dvomil o dobronamernosti dejanja in nehanja tega jeznega mladeniča. Radikalen krščanski konvertit z idealističnim odnosom do Kristusa, načelno odklanjajoč marijanski kult, ne prenese institucionaliziranega posredništva, najvišji cerkveni funkcionarji, pa še zlasti sam papež, so deležni ne samo kritike, pač pa prav neobzirnega zmerjanja. Nekompromisno trd pa je Putna prav tako do znanih pisateljev (Kundera, Nabokov) kakor tudi do prijateljev in sodelavcev, ki si zanje ne izmišljuje nobenih psevdonomov, in nazadnje do samega sebe. Prav tu se ničkolikokrat prepričamo, da je njegova naslovna »moč« prej sveta želja kot resničnost. Spopad čustev in intelekta, kar ostentativne prepotentnosti in iskrene volje do lastne koristnosti soljudem in svetu, to je temelj osnovne notranje napetosti tega dela. Knjiga sicer ne spoštuje navadnih določljivosti romana kot žanra – pretežno dnevniška forma je vsake toliko prekinjena s pesmijo, popevko, pismom, meditacijo, citatom (avtor priznava, da včasih tudi zapade v postmoderno, čeprav tega ne želi) – toda razvoj, dozorevanje junaka sta v njej opazna, menih Arnetti, v tretjem delu, je že duhovno bolj profiliran kot začetniški Pavel Urban: mučen spor erotike in duhovnosti je za zdaj odločen v prid te druge, telesnost je s silo pomaknjena v ozadje (*Ljubiti se mi ne da, ne čutim potrebe*), zmaguje prepričanje, da mora biti *lepota rože v radost, ne pa, da bi jo narezali v juho*. In spoznanje, da je samota ARS MAGNA, ki ne pride zastoj, saj zahteva precej notranje moči.

Seveda, tovrstne mladostne »psihofizične« oscilacije niso nič novega pod soncem, kolikokrat smo jim že bili priča. Fabulacijsko roman tudi ni kaj bogat, ob vsej odkritosti je nekako zadržan, posebno ko gre za iniciacijska doživetja. Knjigo je pač treba jemati kot prvi korak, pri katerem gotovo ne bo ostalo. Že zdaj pa velja oceniti, kako zna ta priznanja vreden izobraženi avtor uporabljati jezik. Tudi njemu sicer dela »v sveti jezi« včasih silo, večkrat se obnaša do njega kar mladeniško ekshibicionistično, ampak Knjiga Kraft le ni zgolj izračunan krik o lastni duhovni »muskulaturi«: vsekakor zbuja radovednost na tisto, kar bo sledilo.